

Nazar Burban
Third-Level Higher Education Applicant (Ph. D. Degree Applicant)
National University of Food Technologies

Бурбан Н.В.
здобувач третього рівня вищої освіти
Національного університету харчових технологій

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-576-1-3>

UKRAINE'S EU ACCESSION: OBSTACLES, AND FUTURE OF STATE REGULATION IN INNOVATION ACTIVITIES WITHIN FOOD INDUSTRY ENTERPRISES

ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У 2022 році Україна подала заявку на вступ до ЄС, у 2025 році очікується початок переговорів про вступ – відкриття кластерів для імплементації права ЄС Україною у внутрішнє право, що також стосуватиметься сфери харчової промисловості, зокрема й інноваційної діяльності в даній галузі.

З теорії права державне регулювання діяльності включає в себе прийняття відповідних актів, створення (уповноваження) органів для безпосереднього впровадження (контролю) такої діяльності та розроблення механізмів (інструментів) впливу на дані правовідносини. У даному дослідженні зосередимося саме на регулюванні та механізмах (інструментах) в Україні та оглядово у ЄС.

Розглянемо детальніше основні законодавчі акти ЄС щодо виробництва харчових продуктів. Найважливішим для нас у контексті дослідження буде **Регламент (ЄС) № 2015/2283**, що встановлює умови для підприємства харчової промисловості з метою виведення ними нових та інноваційних продуктів на ринок ЄС, водночас зберігаючи високий рівень безпеки харчових продуктів для європейських споживачів.

Одним із результатів інноваційної діяльності є створення нових продуктів. Нові харчові продукти (згідно з вищезазначеним регламентом) – це продукти, які не використовувалися для споживання людиною в значній мірі в ЄС до 15 травня 1997 року, а отже, не мають історії вживання в їжу на території ЄС до цієї дати (також включає процеси виготовлення). У зв'язку із цим для них передбачена обов'язкова оцінка безпеки до виходу на ринок та отримання дозволу [1].

Коротко охарактеризуємо також інші акти: **Регламент (ЄС) № 178/2002** – встановлює загальні принципи та вимоги харчового

законодавства ЄС, створює Європейський орган з безпечності харчових продуктів (EFSA) та визначає процедури у питаннях, пов'язаних із безпечністю харчових продуктів; **Регламент (ЄС) № 852/2004** – містить вимоги до гігієни харчових продуктів, включаючи впровадження системи HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) для забезпечення безпечності харчових продуктів на всіх етапах виробництва; **Регламент (ЄС) № 853/2004** – встановлює специфічні гігієнічні правила для харчових продуктів тваринного походження; **Регламент (ЄС) № 1169/2011** – регулює надання інформації споживачам про харчові продукти, включаючи маркування, алергени, харчову цінність та інше; **Регламент (ЄС) № 1924/2006** – стосується тверджень про харчову цінність та здоров'я на етикетках харчових продуктів; **Регламент (ЄС) № 1333/2008** – регулює використання харчових добавок, включаючи обмеження на вміст трансжирів у продуктах; **Директива 62/2645/ЕЕС** – регулює використання барвників тощо.

Згідно з даними фінального звіту “Забезпечення безпеки харчових продуктів та харчування в ЄС у 2050 році – Сценарії майбутніх змін та політичні відповіді” [3, с. 14, с. 19], сценарій № 4 (нерівність і сильно поляризовані раціони харчування) буде одним з основних, зокрема, цей сценарій передбачає високий рівень соціально-економічної нерівності в ЄС, що супроводжується сильною поляризацією раціонів харчування та способу життя. Певні вразливі групи населення страждатимуть від нестачі продовольства, тоді як багато інших страждають від ожиріння. У сценарії розглядаються виклики, пов'язані із забезпеченням продовольчої безпеки для вразливих споживчих груп та вирішенням проблем способу життя, які негативно впливають на здоров'я значної частини населення ЄС. У звіті наголошується, що наукові дослідження та інновації є ключовими для вирішення майбутніх викликів у сфері безпеки харчових продуктів і здорового харчування. Основні напрями, на яких слід зосередити увагу: **інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)**: для покращення простежуваності та маркування продуктів харчування, зокрема через цифрове маркування, хоча існує ризик цифрового шахрайства; **сучасні сенсори та методи скринінгу**: для швидкого, точного та доступного тестування продуктів, що допоможе у контролі та підвищенні безпеки; **моделювання**: для аналізу поведінки споживачів, розповсюдження хвороб і ризиків у харчовому ланцюгу, але наразі відсутня цілісна модель для безпеки харчових продуктів; **сталий розвиток і нові продукти харчування**: розвиток альтернатив (рослинна їжа, штучне м'ясо, здорові перероблені продукти) для підвищення якості харчування та зменшення екологічного впливу [3, с. 25]. Ці напрями прийняті на рівні ЄС та, на думку дослідників, мають потенціал позитивно вплинути як на продовольчу безпеку, так і на здоров'я населення ЄС.

В Україні регулювання інноваційної діяльності у харчовій промисловості регулюється наступним актами: Закон України “Про інноваційну діяльність” (2002 року, Закон України “Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів” (1998 рік), Податковий кодекс України, Закон України “Про державну допомогу суб’єктам господарювання”, Закон України “Про захист економічної конкуренції”, Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, Закон України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні”, “Про інноваційну діяльність”, постанова КМУ “Про реалізацію експериментального проекту щодо створення на базі закладів вищої освіти, наукових установ мережі стартап-шкіл – інкубаторів – акселераторів” (2024 рік), постанова КМУ “Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб’єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів та для підтримки середнього та малого підприємництва” (2023 рік), постанова КМУ “Про реалізацію експериментального проекту щодо надання на конкурсних засадах фінансової підтримки стартапам в Україні, у тому числі в сфері інформаційних технологій” (2022 рік) – USF (Український фонд стартапів), розпорядження КМУ “Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти)” (2020 рік), розпорядження КМУ “Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року” (2019 рік) та інші.

Погоджуємось із поділом В. І. Храп’юк державних інструментів державного регулювання харчової промисловості на адміністративні, економічно-фінансові, соціально-економічні, інвестиційно-інноваційні, політичні. [2, с. 38].

Вважаємо за необхідне виділити такі інструменти державного регулювання інноваційної діяльності: **фінансові, регуляторні, інституційні, освітньо-консультаційні та стимулювання конкуренції.**

До фінансових інструментів належать пряме бюджетне фінансування у вигляді грантів і субсидій, пільгове кредитування, податкові пільги для підприємств, які проводять наукові та дослідно-конструкторські роботи, а також створення державних венчурних фондів (наприклад, Український фонд стартапів) для підтримки інноваційних стартапів. Такі програми стимулюють інвестування в інновації та зменшують фінансові ризики для компаній.

Регуляторні інструменти включають удосконалення нормативно-правової бази, щоб спростити дозвільні процеси, покращити захист інтелектуальної власності (зокрема імплементація норм ЄС у сфері захисту інтелектуальної власності) та привести технічні стандарти та регламенти у відповідність до вимог ЄС як нашого основного торговельного партнера. Це сприяє комерціалізації інновацій і виходу компаній на міжнародні ринки.

Держава може створювати спеціалізовані структури, такі як агентства з розвитку інновацій (в Україні за це відповідальне Мінцифри), науково-технологічні парки, бізнес-інкубатори (зокрема, від UFS) та індустріальні кластери, за допомогою інституційної підтримки. Забезпечуючи трансфер технологій і доступ до інфраструктури, ці організації сприяють співпраці між наукою, освітою та бізнесом.

Крім того, важливою частиною є освітньо-консультаційні інструменти, такі як державні програми з підготовки та перепідготовки кадрів, підтримка освіти STEM, проведення тренінгів і семінарів, надання доступу до аналітичних і ринкових даних, розроблення національної AI-моделі. Це сприятиме формуванню людського капіталу, який має здатність генерувати та впроваджувати нові ідеї.

Крім того, держава може сприяти розвитку конкуренції та підтримувати малі й середні підприємства, які часто служать каталізатором інновацій, а також сприяти розвитку міжнародної співпраці в галузі науки та технологій.

Можемо зробити висновки, що на даний час Україні критично необхідно імплементувати в національне законодавство норми ЄС для повного доступу до ринку ЄС та відповідності передовим європейським нормам до харчових продуктів, що на початках буде фінансово обтяжливим та підприємств України, проте стимулюватиме конкуренцію, інвестиції та інновації.

Література:

1. Regulation (EU) 2015/2283 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on novel foods, amending Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council and repealing Regulation (EC) No 258/97 of the European Parliament and of the Council and Commission Regulation (EC) No 1852/2001.
2. Хрип'юк, В. І. Інструменти державного регулювання харчової промисловості України. *Наукові праці НУХТ*. 2018. Т. 24, № 3. С. 35–45.
3. European Commission. (2014). Scoping study – Delivering on EU food safety and nutrition in 2050: Final report. DG SANCO Framework Contract on Evaluation, Impact Assessment and Related Services – Lot 3 (Food Chain). European Commission. URL: https://food.ec.europa.eu/document/download/a1e1e2f1-dbe0-4b53b1f07a20286db3bc_en?filename=final_report_scoping_study_en.pdf